

Genitiv *Slòvenācā* izgovarali su mnogi s akcentom *Slòvenācā* kao na pr. *třgovācā* prema nom. *třgōvci*, a mnogi i *Slovēnaca* kao *trgōvaca* (bez dužina iza akcenta). Kako prema gen. *třgovācā* imamo pridjev *třgovāčkī*, tako je prema dijalekatskom izgovoru *třgovaca* (*trgōvaca*) i *třgovāčkī* (*trgōvāčkī*) nastalo i *slòvenāčkī* (*slovēnāčkī*) prema *Slòvenaca* (*Slovēnaca*).

Tko, dakle, hoće da upotrebljava pridjev *slovenāčkī* (načinjen kao *srēmāčkī* prema *Srēmcī* ili *Srijēmci*, *hercegovačkī* prema *Hercegovci* i dr.) s pravilnim akcentom, mislim, da treba da ga izgovara *slovēnāčkī*.

O ŽENSKIM PREZIMENIMA

Mate Hraste

O pisanju i izgovaranju ženskih prezimena više se puta pisalo u stručnim časopisima kod Hrvata i Srba. Na to se pitanje osvrće naš najpoznatiji filolog i lingvist u domovini dr. Tomo Maretić u »Jezičnom savjetniku« (Zagreb, 1924) na str. 197.—198. On se žestoko obara na one, koji ta prezimena ne sklanjaju, ovim riječima: »Sasma je nehrvatski i nesrpski, što mnogi pisci novijega vremena ne sklanjaju prezimena, kad služe za žene, te pišu na pr. Milica Nikolić, za Danicu Petrović, sa Zorom Vidović i t. d. Tko ima pravoga jezičnog osjećanja, on će pisati i govoriti za žensko, ako je udato ili udovica: Milica Nikolićka, za Danicu Petrovićku, sa Zorom Vidovićkom, — ako je djevojka: Milica Nikolićeva, za Danicu Petrovićevu, sa Zorom Vidovićevom; u drugom slučaju dobro je također: Milica Nikolića, za Danicu Petrovića, sa Zorom Vidovića i t. d.¹ Nesklanjanje prezimena, kad služe za žene držim zacijelo da je plod ugledanja u njemački, a možda i u francuski jezik; ali ako Nijemci i Francuzi imaju samo jedno nepromjenito Petrović prema našem Petrović, Petrovićka, Petrovićeva i što oni prezime Petrović ne mogu sklanjati, zar nije naprosto smiješno, što ih mi u tome hoćemo da nasljeđujemo i silu nanosimo našem jeziku? Lako je dokazati, kako se pomenuto nesklanjanje samo sobom obara; recimo da je dobro: tako mi reče gospođa Petrović ili vidio sam gospođu Petrović, ona sve vjeruje Danici Petrović; ali ima li koga, tko će se usuditi prezime Petrović ne sklanjati, kad uza nj nema riječi gospođa ili imena, kao što je Danica? Može li se u tom

¹ Za ovo drugo evo nekoliko primjera iz III, knjige Srpskih narodnih pjesama Vukovih (1846): oј devojko Glumčeva Fatijo! (str. 100.), izmamio Glumčevu Fatiju, 101, pošetala Hajka Atlagića, 103, a da vodi Maru Đurkovića, 478. Tako je i u Kačićevoj »Korabljici« (1760) na str. 460. i 461: imade za ženu Anicu Zvijezdića; oženi se Ružicom Kostanića; doveđe za ženu Gojsavu Kovačića.

slučaju drukčije reći nego: tako mi reče Petrovička; vidio sam Petrovičku; ona sve vjeruje Petrovički? ili ako je djevojka, tko će drukčije reći nego: to mi reče Petrovičeva; vidio sam Petrovičevu; ona sve vjeruje Petrovičevoj? Vidi se dakle, da ima slučajeva, kad se prezimena, i kad služe za žene, moraju sklanjati. Zašto ih dakle ne bismo uvijek sklanjali, kako traži duh našega jezika?

Mijenjati se moraju i druga prezimena (ne samo ona, na pr. Banjaninka, Kamenarka, Kovačka, Podravska, Kraljevka (Kraljevica), Zečevka (Zečevica) za udate žene, a za djevojke: Banjaninova, Kamenarova, Kovačeva, Kraljeva, Zečeva, Podravska (zlo bi bilo Podravska). Samo se po sebi razumije, da ovo vrijedi i za prezimena iz drugih jezika, dakle na pr. Langovka ili Langovica, Majerica ili Majerovica, Hofmanka ili Hofman(ov)ica, isto tako: Langova, Majerova, Hofmanova i t. d.

Samo ona prezimena ostaju za žene i za djevojke bez promjene, koja se u nom. sing. svršuju na -a, na pr. Mlatišuma, Ogorelica, Rukavina, Travica, Vodopija i dr., dakle na pr. gospoda Rukavina, gospodica Rukavina; ali kad je prezime samo, i tu se govori na pr. vidio sam Rukavinku, rekla sam Rukavininoj i t. d.

Ima i drugih pogrešaka u prezimenima, na pr. afera Jugović (umjesto: afera Jugovičeva), proces Vidović (umjesto: proces Vidovičev), ministarstvo Körber (mjesto: Körberovo ministarstvo). Zlo je i ovo: u članku g. Jugovičevu (mjesto: u članku g. — t. j. gospodina — Jugovića), knjižarnica braće Jovanović (mjesto: braće Jovanovića), — jubilej gospodina i gospode Nikolić (mjesto: jubilej gospodina Nikolića i gospode Nikoličke).«

Tako Maretić god. 1924. Na to se pitanje osvrnuo D. Kostić u beogradskom jezičnom časopisu »Naš jezik«, god. III., str. 200.—206. i 229.—236. Poslije njega se na isto pitanje u istom časopisu (god. IV., str. 417.—450.) osvrnuo M. Janjanin. Kostić se ne slaže u svemu s Maretićem. On predlaže, da se i za žene, ako je uz prezime neka ženska oznaka (krsno ime, riječ »gospoda« ili »gospodica«), upotrebljava muški oblik prezimena, na pr. Sofija Petrović, ne Sofija Petrovička, gđa. Pavlović, ne gđa. Pavlovička. Samo ako nema drugih ženskih oznaka, onda neka se upotrebe ženska prezimena na -ka (za žene) i na -eva (za djevojke). Kostić to obrazlaže time, što se danas tako u našim književnim središtima govori, a to odgovara i današnjem položaju žene u društvu. Kako vidimo, Kostić ima naprednije gledanje nego Maretić, a Janjanin napada Kostića i pristaje uz Maretića, štoviše u svojim zaključcima konzervativniji je od samog Maretića.

Budući da to pitanje nije ni do danas do kraja raščišćeno, nastojat ću u ovom članku utvrditi, kakvi se oblici upotrebljavaju u suvremenoj književnosti za ženska prezimena. Nema sumnje, da se u narodnom govoru na selu i u saobraćajnom govoru u gradu upotrebljavaju oblici s nastavkom -ka ili -ica za oznaku udate žene, osobito ako ispred prezimena nema nikakve druge ženske oznake: Hatićka mi je rekla, da dođem. Kovačevka te zove. Banica (prezime Ban) je otišla u šetnju. Majerica marljivo radi. Joksimovićka čita romane. Carica je vrijedna žena. Tako se govori i piše i u književnom jeziku. Za neudatu ženu u takvim slučajevima upotrebljava se oblik s nastavkom -ova (-eva), što je zapravo posvojni pridjev očeva prezimena, dakle: Hatićeva, Nikolićeva, Tudorova. Tako u »Narodnom listu« od 26. III. 1954. čitamo: »Do posljednjeg časa nije se znalo, koje će dvije igračice uz favorita Čovićevu dobiti putnice za London. Sada ih znamo. To su Vrzićeva i Nikolićeva, dok će Harmatova ostati u zemlji. Harmatova nije imala sreće — pobijedila je Vrzićevu u direktnom dvoboju, a ipak joj morala prepustiti put u London. Pobijedila je Vrzićevu sa 3 : 0, kako se vidi, glatko, ali se zato spotaknula na Nikolićevoj. Vrzićevoj je tek posljednji susret turnira donio putnicu za London. Svladala je prilično neočekivano Čovićevu sa 3 : 0.« U narodnom govoru sela, a i grada, upotrebljava se takav oblik prezimena i u vezi s imenom: Katarina Hatićeva, Angelina Ugarkovićeva, Milica Gulanova, Marija Mišićeva, Nada Sekulićeva. Tako se nekada govorilo i pisalo i u književnom jeziku, ali danas su takvi slučajevi sve rjeđi. Sjećam se dana, kad sam 1921. postao nastavnik gimnazije. Od učenica sam tražio, da na naslovnoj strani zadaćnice napišu: Zadaćnica iz hrvatskoga ili srpskoga jezika Ankice Balogove, Gabrijele Kolarove, Ankice Prpićeve i t. d. Učenice su se bunile protiv toga i mnoge nisu htjele tako napisati. Danas, pregledavajući zadaćnice u srednjoj školi, nisam ni na jednoj našao tako napisano ime učenice. Vrlo rijetko takve oblike čitamo i na kazališnim plakatima: Božena Kraljeva, Jelena Morozova, Olga Lihterova, Marieta Mirkova. Takvi oblici su u običaju u ostalim slavenskim jezicima, pa su bili i u našem jeziku. U novije vrijeme naš se književni jezik povodi svakako za zapadnoevropskim jezicima, u kojima su ženska prezimena (za udate i neudate žene) u nom. jedn. po obliku jednaka muškim prezimenima, a u kosim padežima se ne sklanjaju. Tome pomaže i novo vrijeme, u kome su žene postigle punu ravnopravnost s muškarcima u javnom životu. Prije je žena prilikom udaje morala primiti muževljevo prezime, a danas ne mora. Ona može i dalje zadržati svoje djevojačko prezime ili čak prezime po prvome mužu, ako se kao udovica po drugi put udaje. Djevojačko prezime, i to redovno pored muževljeva, zadržavale su katkada književnice,

umjetnice ili glumice. Tim svojim prezimenom, jednakim muškom prezimenu, žena također hoće da istakne svoju samostalnost i ravnopravnost s muškarcem. Na kazališnim plakatima, gdje se to nekada savršeno, osobito u Beogradu, moglo odmah saznati, koja je glumica udata (Sofija Miljkovička), a koja neudata (Sofija Miljkovičeva), danas to ne možemo razabrati, jer se sva prezimena udatih i neudatih žena jednako govore i pišu: Mila Dimitrijević, Mica Šekulin, Marija Borčić, Nada Tončić, Vjera Marković, Anđelka Ilić, Zlata Lanović. Prema tome danas su u književnom jeziku u svim književnim središtima našim sva ženska prezimena, ako su u vezi s imenom ili s kojom drugom ženskom oznakom (gospoda, gospodica, drugarica) svojim oblikom u nominativu jednaka muškim prezimenima: Mara Milić, Nada Turčić; gđa. Mara Milić, gđa. Nada Turčić; gđica. Mara Milić, gđica. Nada Turčić; drugarica Mara Milić, drugarica Nada Turčić; gđa. Nikolić, gđica. Nikolić, drugarica Nikolić. Jedino ako se žena spominje samo po svom prezimenu, još uvijek razlikujemo udatu ženu od neudate: Nikolička me je zvala k sebi. Nikoličeva je večeras lijepo plesala. Drukčije to ne možemo kazati ni napisati, kad bismo i htjeli. Za razliku od muških prezimena, koja se u kosim padežima sklanjaju, ženska se prezimena ne sklanjaju: Večeras sam slušao umjetnicu Nadu Tončić. Pismo sam poslao po Milici Petrović. Jedino se sklanjaju ona ženska prezimena, koja se svršavaju na -a: Vidio sam Nadu Adžiju. Pričaj mi nešto o Katarini Rukavini. Sklanjaju se i složena ženska prezimena, ako se jedan dio svršava na -a: Pozdravi Milić-Rukavinu Maru. Povodeći se za ženskim prezimenima katkada se i muška prezimena ne sklanjaju: Portreti supruge Ane i Miška Krešić dostajali bi da Karasu osiguraju počasno mjesto u našoj historiji slikarstva (»Narodni list« od 1. V. 1954.). Razgovarao sam s Aleksandrom Keler. No to nije pravilno, jer se muško prezime mora u našem jeziku, narodnom i književnom, sklanjati. Nerazlikovanje oblika za ženska prezimena u književnom jeziku počelo se provoditi prije Prvoga svjetskoga rata, nastavilo se između dva rata, a završilo se uglavnom nakon Drugog svjetskog rata. Iako to ne odgovara duhu našega jezika, danas je to u književnom jeziku činjenica, preko koje ne možemo prijeći, nego je valja prihvatiti kao pravilo. Ono, što bi bilo pravilno, danas nam je tuđe.

KAKO JE VUK RASTAVLJAO RIJEČI?

Josip Hamm

Povodom nekih članaka u *Jeziku i Našem jeziku*

U drugom dvobroju *Našeg jezika* (n. s. 3—4, Beograd 1953) Jovan Vuković je u raspravi o »Granici sloga i rastavljanju reči na slogove« lijepo i obrazloženo pokušao iznijeti, u čemu se ne slaže s podjelom na slogove, kako ju je za slučajeve, kada se između dva samoglasnika u riječi nalaze dva ili tri suglasnika, prof. Belić iznio u svojem najnovijem Pravopisu (Beograd, 1950-1952). Radi se o riječima tipa *nafta*, *ćifte*, *zemlja*, *memla*, *tamjan*, koje Belić rastavlja *na-fta*, *ći-fte*, *zem-lja*, *mem-la*, *tam-jan*, a Vuković prve dvije rastavlja *naf-ta*, *ćif-te*, a za ostale predlaže, da se rastavljaju onako, kako su se prije rastavljale (*ze-mlja*, *me-mla*, *ta-mjan*). Na ovu raspravu nadovezao je prof. Belić (u istom dvobroju) člankom »Povodom rasprave prof. J. Vukovića«, u kojem brani svoje stajalište u prvom i pomalo popušta u drugom slučaju, u kojem mu se čini, da bi ipak mogle biti i »obe podele moguće«. On tako i podjelu *ba-čva*, *bje-čva*, *ci-cva-ra*, *na-čve*, *cu-cla* najprije brani, da je poslije (na str. 125.) ipak napusti, tražeći, da se sonanti (*l*, *lj*, *r*, *v*, *j*) vežu samo s eksplozivima (*b-p*, *d-t*, *g-k*) ispred sebe.

Već ovo su po sebi krupne koncesije, koje bi u nekih ljudi, koji su na ta pitanja osjetljivi, mogle poljuljati vjeru u objektivne principe, na kojima je bila izgrađena prva podjela (u Pravopisu, t. 29. na str. 20.), a da pritom ni Vukovićeva izlaganja nisu svagdje sasvim uvjerljiva (na pr. kada suglasnike *v*, *f* ubraja u eksplozive, kada prijelaz labiodentala u bilabijal uvjetuje eksplozijom, ili kada izgovor *zem-lja*, umjesto da polazi od epenteze, tumači sa *zeľja*). I jedan i drugi, međutim, imaju nešto zajedničko, a to je, da obojica zasnivaju svoje razloge na fonologiji, zatim, da misle, da se rezultati, do kojih se dolazi na osnovi fonologije, mogu odmah prenositi i u pravopis (po onoj Belićevoj: »naš je pravopis po glavnim osobinama svojim — fonološki (dakle prema opštoj prirodi jezika); zato i podjela na slogove treba da je fonološka«, art. c., str. 125.), i, napokon, da su obojica nekako ekskluzivni i skloni, da za volju sistema i sebi i drugima nametnu rješenja, koja se pravopisnim razlozima ne dadu pravdati.

Fonologija je složena nauka, koja se teško i sa mnogo riječi i mnogo lutanja probija do spoznaja, koje želi dokučiti. Premda je prešla sedamdesetu, ona se nije uspjela proširiti preko uskoga kruga ljudi, koji se njom bave, i njezini se rezultati, kako se čini, sve dotle ne će moći korisno primjenjivati u praksi, dok joj se osnove ne svedu na